

Magyar zsidók szovjet hadifogolytáborokban

Pontosan nem lehet megállapítani, hogy a háború alatt a magyarországi zsidók közül hányan estek szovjet hadifogságba. A becslések 20 000 és 30 000 között mozognak.²¹⁸ A zsidó munkaszolgálatosok két típusa került szovjet hadifogolytáborokba: olyanok, akik elszöktek egységeiktől, hogy megmeneküljenek a rémséges bánásmódtól, és olyanok, akiket az 1943. januári voronyezsi áttörés után a Vörös Hadsereg fogságba ejtett. Ez utóbbiak voltak többen. Többé-kevésbé egyforma bánásmódban volt része mindkét csoportnak, viszont azok, akik bizonyos „politikai érdemeket” tudtak felmutatni, külön kedvezményeket kaptak. Az esetek többségében nem számított, hogy ezeket a munkaszolgálatosokat a magyarok és a németek előzőleg szörnyen meggyötörték és kíméletlenül üldözték. Közös táborokba kerültek a Wehrmacht tagjaival és a honvédség soraiból ejtett foglyokkal. Az sem volt ritkaság, hogy ugyanoda csukták egykori parancsnokaikat, tisztjeiket és keretlegényeiket is, ahová őket. Előfordult, hogy rosszabbul ment a soruk, mint volt tisztjeiknek, mert a táborok vezetősége sokszor megkülönböztetett elbánásban részesítette azokat a foglyokat, akik tisztí rangot viseltek.²¹⁹

A zsidó munkaszolgálatosokkal sokkal rosszabbul bántak a szovjet hatóságok, mint ahogy az Egyesült Államokban bántak a japán-amerikaiakkal, ebben a bánásmódban sokkal több volt a primitívség és brutalitás. Végére is háború dúlt, s a hatóságoknak sem idejük, sem módjuk nem volt, hogy aszerint próbáljanak különbséget tenni a hadifoglyok között, hogy melyikük rokonszenvezhetett a szovjetekkel és melyikük nem. Ne feledjük el azt sem, hogy a szovjetek szemszögéből a munkaszolgálatosok olyan tevékenységet folytattak, amely az ellenség szekerét toltá, annak hajtott hasznát. S ha őszinték vagyunk, akkor azt is számításba kell venni, hogy a szovjet hatóságok a saját alattvalóikkal sem voltak túlságosan kíméletesek, ha azok „hagyták magukat foglyul ejteni”. Ha saját embereit szabadította ki a Vörös Hadsereg az ellenség táboraiából, akkor a kiszabadítottakat különféle „átnevelő”- és „javító”-táborokba küldték. E táborok sem voltak sokkal különbek azoknál a hadifogolytáboroknál, amelyekben a munkaszolgálatosokat őrizték.

A szovjet tiszték és hivatalos személyek magatartása, akik a munkaszolgálatosok foglyul ejtésében, majd hadifogolytáborba szállításában közreműködtek, nagy eltéréseket mutatott. Sokan közülük enyhén szólva nem kedvelték a zsidókat, s nem is nagyon akaróztak nekik észrevenni, hogy ki zsidó, ki nem, és hogy a hadifoglyok közül ki náci vagy nyilas. Másrészt viszont a tisztikarban és tisztviselői karban szép számmal lehetett olyanokat is találni, akik tudták, milyen üldözésnek voltak kitéve a zsi-